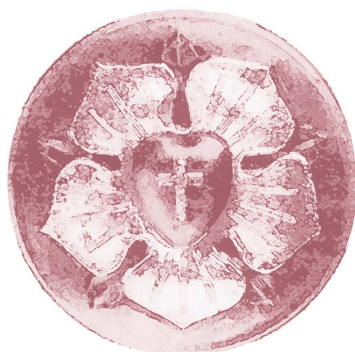

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: TIL EN PRESTEKJOLE

ARTIKLER OG INNLEGG

DU KAN IKKE LENGER STOLE PÅ EN STOLA

INNFØRINGSPROGRAMMET FOR NYE PRESTER: ET NYTT TILTAK I DEN NORSKE KIRKE FOR Å SIKRE GOD OPPFØLGING

HVOR GJEMT ER EGENTLIG GUD?

SVAR TIL ESPEN OTTOSEN

SØNDAGSTEKSTEN

15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

16. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

MIKKELSMESSE

TIL EN PRESTEKJOLE

Det var et overraskende regnskyll som satte et endelig punktum for deg og meg – på Vestre gravlund, kraftig sommerregn, og vi sto stramt og stille helt til bære bilen ikke lenger var å se, men da var det også for sent – for deg. Etter denne dagen har du ikke vært den samme.

Jeg har jo lenge sett at du har vært i ferd med å gå i oppløsning, eller rettere sagt at fra å være hel og sterk, har du nå begynt å gå tilbake til dine enkelte bestanddeler. Fôret henger og slenger; det blir stadig flere løse tråder rundt hver knapp, og du har fått en permanent grå ring der du nærmest sleper mot bakken.

En gang var du ny og fin, du også. Vi henger på veggen, du og jeg, tatt foran alteret i kirken hvor jeg ble ordinert, ved siden av biskopen (han som sa at jeg aldri skulle smile når jeg sto nettopp der. Men han sa det etter at bildet ble tatt, så jeg smiler stort, ved siden av en mer alvorlig biskop).

Jeg var ung, og så nesten enda yngre ut. Du var hvit og varm og bar bud om en trygghet og autoritet som jeg ofte mest kjente at jeg manglet. En kirketjener i Nord-Trøndelag fortalte senere for alle som ville høre, hvor grenseløst sjokkert han var under vår første begravelse – for ved alteret denne dagen sto det noe som han bare kunne beskrive som: ”En veikjunge, som nån hadde hængt en præstkjole på...!” Heldigvis gikk det bra, begravelsen altså – det var poenget i historien hans, men det var nærmest mot alle odds, og det tok tid før kombinasjonen ”veikjunge” og ”præstkjole” fant sammen i hodet hans.

Du er og har vært et signal for mine nærmeste om at jeg ikke bare er deres.

Du har huset mitt usikre eller mer frimodige meg, utallige ganger. Noen ganger synes jeg hjertet banket så hardt at det slo utenpå deg. Jeg kan grue meg så jeg er kvalm i sakristiet på forhånd. Andre ganger har jeg følt meg som en sirkushest med ferten av sagflis i nesa, småtrippende har jeg gledet meg til å slippe løs på menigheten.

Du har skjult skjelvende ben og bekker av svette (ikke minst den sommeren jeg viet på løpende bånd på Gran Canaria. Der er altså ull ALTFOR varmt!). Og en og annen tåre har du også måttet ta. Fra sønderknuste pårørende, etter begravelser. Og noen ganger, i stillheten etterpå, av meg, når ingenting ble som jeg hadde tenkt.

Jeg har iført meg deg, med glede eller med betydelig motstand. Du er blitt brukt til å skape kontakt med storesøsken til dåpsbarn (”Hva skal du ha på deg på søndag? Jeg skal ha på meg en hvit kjole, en prestekjole. Tror du at du kommer til å kjenne meg igjen? Vi kan jo vinke litt til hverandre? Jeg tror jeg kommer til å kjenne igjen deg, selv om du har på deg bunad...”).

Jeg har vært glad for romsligheten din (om ikke alltid for varmen) hver gang jeg selv har hatt baby om bord.

Du er og har vært et signal for mine nærmeste om at jeg ikke bare er deres. Og treåringens glade utrop rett etter en gudstjeneste, viser vel at de også noen ganger kan ha hatt et ambivalent forhold til deg: ”Mamma,” sa hun, ”nå kan du ta av deg presten!”

Så har du vel noen ganger også bidratt til en litt uventet glede for noen. Som den gangen jeg skulle besøke overnattende korbarn og ser en fornøyd gjeng på kirkebakken, som hopper tau. De har funnet et tau, sier de, i kirken, og jeg synes nok jeg drar kjensel på det. Nå er jeg ingen ivrig bruker av singulum, men kan i alle fall melde om at det fungerer utmerket som hoppetau. Singulum til folket! Her snakker vi virkelig flerbruk...

Når jeg nå ser de sørgelige restene av deg, tullet sammen i Rema-posen og så i ryggsekken for å kunne henge med på mitt nye sykkelliv, skjønner også jeg det. 20 år er nok. Du er utslitt. Dette går ikke lenger.

Og spørsmålet, det gnagende spørsmålet, som jeg stadig stiller meg selv får en tydelig og helt konkret side også; hvor lenge holder jeg? For er svaret at jeg holder lenger enn deg, så må du faktisk byttes ut. Så brutalt er det. Det finnes nemlig nesten ikke ekstra prestekjoler å oppdrive i min størrelse, selv i hovedstadens mange kapeller (selv om det ofte henger minst tre der, i størrelse medium mann, stor mann, kjempestor mann...).

Prestelivet med alle sine gleder og sorger, sine gaver og oppgaver blir så tydelig for meg i møte

med deg. Det fine og det vanskelige. Det uslåelige fantastiske, og det som nesten ikke er til å bære, selv når jeg ikke skal bære det alene. Alt det jeg har fått være med på fordi jeg en gang ”tok på meg presten” eller kanskje rettere sagt: fordi noen en gang faktisk hengte en præstkjole på meg.

Alt tyder på at i framtiden vil det være færre som er villige til å ta på seg denne presten, færre å henge præstekjoler på. Jeg er ikke blant dem som er flinkest til å framsnakke presteyrker.

Jeg er takknemlig for alle som driver med rekruttering, men har vel et for tvisynt sinn selv til å bidra så veldig. Det er så mange forbehold og på den en siden og på den

andre siden med meg. Selv om han jeg hører aller mest på her i verden, sier: ”Men du ELSKER jo å være prest! Du vet det bare ikke alltid selv.”

Eller kanskje vet jeg det også?

Med skjelvende hjerte har jeg i alle fall bestemt meg for å bytte deg ut. Ny prestekjole er bestilt. Den holder i alle fall i 20 år.

Men du ELSKER jo å være prest! Du vet det bare ikke alltid selv.

.....
ANNE GRETE LISTRØM

LISTROM@DRAMMEN.KIRKEN.NO

DU KAN IKKE LENGER STOLE PÅ EN STOLA

AV ÅDNE NJÅ, SOKNEPREST I BRØNNØY, DR. THEOL.
ADNENJA@HOTMAIL.COM

Når katten er borte, danser musene på bordet. Kongen er borte, og kirken skal styre seg selv, som det heter så fint. Men det går ikke så bra. Nå løper de ivrige til og er i gang med å gnage bort de siste rester av tradisjonell kirkelighet i Den norske kirke. "Nedenfra, nedenfra!" ropes det nå, med den følge at gaven erstattes av engasjement, og folket erstattes av de spesielt interesserte. Det begynte med en liturgireform som dyrker det stede og fleksible fremfor tradisjon og det gjenkjennelige. Det fortsatte med en plan for trosopplæring (Det burde selvsagt hete dåpsopplæring) som langt på vei erstatter luthersk bekjennelse med en humanistisk dannelseskristendom. Det siste musesprellet fra kirkeledelsen er tendensen til å avvikle tradisjonell kirkelig embetsforståelse. Det er dette som skjer i høringsene om undervisningstjenesten og kantortjenesten, som Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd sendte ut i vår. Skjelningen mellom det kirkelige embete og det allmenne prestedømme blir her uklart, og vi er ved å gå fra å være en embetsfolkekirke til å bli en kristelig organisasjon. Vi ser konturene av et ikke-annonsert religionskifte.

Når jeg leser høringssteksternes referater fra debattene før 2010, opplever jeg disse å være i tråd med klassisk diskurs og luthersk bekjennelse. En kursendring som gjør at det nå er mulig å gå et skritt videre når det gjelder bruk av stola og sakramentsforvaltning for ikke-prester, ser ut til å være bispemøtets uttalelse "Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster" (BM 03/2010). Her snakkes det riktignok om at prestatjenesten er "av fundamental betydning for kirkens liv, fordi

mennesker ikke kan komme til tro uten at evangeliet forkynnes og sakramentene forvaltes". Videre innrømmer biskopene at diakontjenesten slik den fremstår i vår kirke, ikke kan utledes av prestatjenesten, men må ses på som en selvstendig størrelse. Men nettopp derfor er det overraskende at biskopene videre tar til orde for at den klassiske skjelningen mellom lek og prest er "lite egnet for å sondre mellom ulike grupper i kirken", og at "det teologisk ikke er noen prinsipiell forskjell mellom vigsling og ordinasjon". Vekten i argumentasjonen er ikke lenger prestatjenestens fundamentale rolle, men dens plassering på samme plan som de andre tjenestene i "det kirkelige tjenestefellesskap", noe de også mener svarer godt til den paulinske tanken om kirken som en kropp med ulike lemmer. Dermed er det åpnet opp for en relativisering av hvem som kan vigles, og det blir også naturlig å se stolaen som et generelt vigslingsstegn og ikke lenger som et prestelig ordinasjonstegn. Når biskopene videre tar til orde for å erstatte det klassiske embetsbegrepet med et mer funksjonalistisk tjenestebegrep, er veien endog åpnet for at ikke-prester kan forkynne ordet og forvalte sakramentene "offentlig" – d.e. overfor kirken. Bispemøtet går altså langt både i å utjevne den klassiske skjelningen mellom prestatjeneste og lektjenester, og i å splitte det klassiske båndet mellom prestatjeneste og prestand. Premisset for dette dobbelte avviket fra klassisk kirkelighet er åpenbart at biskopene tenker seg at det er kirken som gir fullmakt og vigsling til prestatjenesten, på samme måte som ved andre tjenester. De sier: "Sakramentsforvaltningen ivaretas

derfor av personer som kirken har gitt fullmakt og vigslet til denne oppgave.” Men dermed er tanken om at det er *Kristus* som innsetter og ordinerer til denne helt spesielle tjenesten, blitt forlatt.

Confessio Augustana artikkel 5 utelukker enhver tanke om at prestedtjenesten skulle være utledet av det allmenne prestedømme, men kunne likevel tyde på at denne tjenesten ikke trenger å bli knyttet til en embetsstand: ”For at vi skal komme til denne tro, er det innstiftet en tjeneste (lat. ministerium) med å lære evangeliet og meddele sakramentene.” Men allerede i den tyske teksten, hvor ordet ”tjeneste” er erstattet av ”prekenembete” (Predigtamt), blir det tydelig at tjenesten er uløselig knyttet til prestestanden og ikke kan tenkes utenfor denne. Det samme blir tydelig i CA 14, som bispemøtet fra 2010 og høringene om kantor- og kateketttjenesten påfallende og typisk nok ikke berører, nemlig artikkelen med overskriften ”de ordine ecclesiastico” (ty. Vom Kirchenregiment). På latin betyr ordo ikke kun ”ordning”, men også ”stand”, og artikkeloverskriftens ordsammensetning (kirkeordningen/-standen) var nettopp den tekniske termen for den kirkelige embetsstand. Det tyske ordet ”Regiment” har også denne dobbelte betydning. Den ordenen det er snakk om, er altså ikke bare en praktisk forordning man selv kan forføye over, men er en bestemt gruppe mennesker, en av Gud innstiftet stand, som har fått det særskilte kall å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene i menighetens midte. Når det i selve artikkelteksten heter at ingen bør lære offentlig eller forvalte sakramentene uten at han er rettelig kalt (rite vocatus), sikter dét til samme standsmessige forhold. Å være ”rettelig kalt” innebærer ikke bare et forordnet ansettelsesforhold, men også den apostoliske skikk med håndspåleggelse – altså selve ordinasjonen. I CA er det klart at prestedtjenesten aldri tenkes utenfor prestestanden. Noe annet ville da også være utenkelig i et skrift som ønsker å vise at reformatorene var ortodokse kristne. De pavelige teologene godtok CA 14 under den forutsetning at ”rettelig kallelse” innebattet at ordinasjonen ble foretatt av biskoper som sto i kommunion

med paven. Det bærende synspunktet blant de lutherske reformatorene var at ordinasjoner forrettet av prester i lokalmenighetene er like gyldige som dem som er forrettet av biskoper, da skillet mellom biskop og prest, etter deres mening, er av menneskelig og ikke guddommelig rett.

Det finnes en rekke teologer innen de lutherske kirkene som vil være uenige i den foregående standsbundne og ordinasjonsorienterte utleggelsen av den kirkelige tjenesten – og ikke helt uten grunn. Ikke minst enkelte ”nødrettslige” luthertekster i perioden 1520–23 gir grunner til å tenke mer pragmatisk om presteembetet. I skriftet ”Til den kristne adel” (1520) kritiserer Luther det romerske skillet mellom geistlig og verdslig stand og fastholder at alle overfor Gud tilhører den samme stand. ”Alt som er krøpet ut av dåpen, kan rose seg av allerede å være viet til prest, biskop og pave.” Han sier videre at hvis en flokk lekfolk blir tatt til fange og isolert i en ørkenleir uten å ha en bispeordinert prest med seg, og i denne nød blir enige om å kalle en person til prest, så er han like sann prest som om han var ordinert av alle biskoper og paver. Han sier også at en prest bare er prest når han virker som prest – analogt til andre embeter. Luther mener også her at selve prestedtjenesten er innstiftet av Gud, men altså at kallet er overdratt fra menigheten som Kristi prester – altså på Kristi vegne, og da for å tjene på Kristi vegne. Disse forholdene betyr imidlertid ikke at prestedtjenesten kan løsrives fra en personal prestestand. Tvert imot snakker Luther i dette skriftet faktisk om en innstiftet prestestand – som er viktig for ordenens skyld, men fastholder at det er med hensyn på tjenesten og ikke rangen det er forskjell på lekfolk og prester. Disse argumentene samlet gjør at ordinasjonen ikke spiller en vesentlig og nødvendig rolle i prestebegrepet – bortsett fra som en attråverdig skikk hvis biskopene er sanne kristne. I senere tekster derimot, som er mindre polemiske mot Rom og mindre preget av nødrettsargumenter, trer både ordinasjonsmomentet og det klassiske momentet om embetskontinuitet tydeligere frem. Dermed endres også prestedstandsbegrepet fra en mer praktisk ordningsforståelse til en mer teologisk. Så langt

som mulig fastholdt de lutherske reformatorer ønsket om å la prestene bli ordinert av de gamle biskopene. Da dette ikke viste seg å være mulig, ble det på Luthers og Melanchthons velsignelse innført et nytt ”presbyterialt” ordinasjonsritual i Wittenberg i 1535. Det er således typisk at Luther i sine Schmalkaldiske artikler (1537) henviser til oldkirkelig praksis og Hieronymus i sitt forsvar for ordinasjoner som i nødssfall blir forrettet av prester og ikke biskoper. Luther fastholder fremdeles læren om det allmenne prestedømme og at det kun finnes én stand coram Deo, men det er liten tvil om at han i sine senere skrifter ”oppjusterer” og ”teologiserer” læren om prestestanden coram ecclesiae på en måte som mer kommer i samsvar med gammelkirkelig tradisjon og også CA. Skal vi lytte til Luther, så bør vi også lytte til denne utviklingen.

For all tradisjonell kirkelighet er skjelningen mellom det kirkelige embete og det allmenne prestedømme fundamental. Hvordan prestestanden på den ene side og lekfolkets liturgiske tjenester nærmere kan og bør ordnes, er et sekundært spørsmål. Dette betyr ikke at personene i de to hovedstendene er forskjellige. Det er her snakk om tjenester, ikke verdighet. Men det betyr likevel at disse stendene embetsmessig ikke kan blandes sammen uten å fordunkle noe fundamentalt. Hvorfor er det slik? Hvorfor må prestetjenesten med ordet og sakramentene knyttes til en helt bestemt stand? Hvorfor kan denne tjenesten ikke ordnes utfra praktiske kriterier som i samfunnet for øvrig? Jo, det som står på spill, er evangeliet selv. Evangeliet kommer ikke fra kirken selv, men er et ytre ord (*verbum externum*) som kommer fra Kristus. På samme måte som Kristus i frelseshistorien kom før Ånden og apostlene før kirken, så gjelder det at det kirkelige embete (CA 5, 14) kommer før menigheten (CA 7–8). Snus denne rekkefølgen, vil kristendommen med en indre nødvendighet, uavhengig av alle mulige forsøk på å avverge det, dreies i en antroposentrisk retning hvor sakramentene får karakter av å være bekjennelsestegn mer enn nådemidler, hvor evangeliet får moralistisk drag, og hvor trosbegrepet og presteforståelsen får henholdsvis pelagianske og donatis-

tiske tendenser. Skjelningen mellom prestestanden og det allmenne prestedømme betyr ikke at alminnelige kristne ikke er gitt å forkynne evangeliet i verden og for den saks skyld i forsamlingen – som vitnesbyrd til omvendelse og oppbygging. Et slikt misjons- og oppbyggelseskall er gitt alle troende. Det betyr derimot at ingen i kraft av egen tro er gitt å forkynne evangeliet overfor kirken som sådan. Det kan bare Kristus selv – som betyr: Det kan bare de som Jesus har innsatt til å representere seg selv med sine nådemidler overfor kirken – altså apostlene og det kirkelige embete som er apostolats representasjon i historien. Prestestanden er sånn sett ikke bare knyttet til evangeliet, men er selv en del av dette. I Apologien til CA 13 kaller da også Melanchthon ordinasjonen for et sakrament. Hvis vi skal knytte oss til biskopenes bruk av det paulinske kroppsbilde, så er ikke ordets embete en alminnelig del av et ”helhetlig tjenestemangfold”, men snarere den type embete som Jesus har innsatt ”for å utruste de hellige, så de kan utføre sin tjeneste, og Kristi legeme kan bygges opp” (Ef 4,12). Det kirkelige embete er, rett forstått, representasjon av hodet – Kristus selv.

Både diakoner, kateketer og kantorer vigles for tiden i Den norske kirke. Det er for så vidt uproblematisk hvis man med vigsling mener kallelse, velsignelse, sendelse og endog en charisformidling, som biskopene skriver i BM 03/10. Når det derimot snakkes om kallelse til ”en livslang tjeneste under biskopens tilsyn”, blandes kortene, i alle fall slik tjenestene nå er tenkt. Det gir over hodet ikke mening at tjenester innenfor det allmenne prestedømme (alminnelige kall i verden, også om de er av gudstjenestelig art) skal besegles med en slik kirkelig evighetskarakter. Kun med hensyn på kall som er innstiftet av Gud, som nettopp er tilfellet med det kirkelige/apostoliske embetet, gir det mening å snakke på en slik måte. Hvis diakonene og kateketene derimot tenkes inn i det kirkelige embete, gir det mening å bruke termen ”livslang”, og da ikke om tjenesten isolert – altså selve funksjonen, men om den ved ordinasjonen formidlede tjenestekarismaen. Men da er altså

diakonen og kateketen tenk inn i et klassisk prestehierarki (f.eks. biskop – prest – diakon) med altertjenesten som sentrum, altså det biskopene nettopp vil unngå med å snakke om disse tjenestenes selvstendighet (slik også vigslingsritualene fastholder). Hvis ikke vår praksis skal fortsette å være en underlig hybrid, må vi velge – enten at diakon og kateket er selvstendige tjenester innad i det allmenne prestedømme med vekt på det karitative og kateketiske og da utelate evighetsperspektivet i vigslingen, eller tenke dem inn i prestehierarkiet og da endre vigslingsritualet til en prestelig subordination. Det samme gjelder eventuell bruk av stola. Stola er i tradisjonell forståelse ikke et tegn på ”vigsel” i bred forstand, slik både biskopene og Nemd for gudstjenesteliv ser ut til å tenke, men er helt presist et tegn på innlemmelse i den kirkelige/apostoliske embete, uavhengig om dette forstås én-leddet eller flerleddet. Når diakonater har skråstola i de gamle kirkene, er det nettopp fordi det tenkes inn i prestanden og altertjenesten.

Hva så med kantortjenesten? Når det gjelder vigsel, kan det samme ses her som for en ikke-prestelig forståelse av kateketer og diakoner. Det er for så vidt forsvarlig med en ”vigsel” forstått som liturgisk kallelse, velsignelse, sendelse og chariseformidling, men å snakke om ”evighetskarakter” gir ikke mening. Det er nemlig helt umulig å tenke kantortjenesten inn i det kirkelige presteembetet – av den enkle grunn at kantoren ikke gjør altertjeneste ved nattverden. At der finnes forkynnende og åndelige elementer i kantortjenesten, endrer selvsagt ikke på dette – det finnes det jo i all lekfolkstjeneste innenfor liturgiens rammer. Det er ikke evangeliet i og for seg som gir preste-tjenesten dens karakter, men innstiftelsen til å være et apostolisk tegn overfor kirken som helhet – noe som først og fremst uttrykkes ved messefeiringen. Sann sett må det fastholdes at kantortjenesten er en tjeneste innenfor det allmenne prestedømme. Ut fra en tanke om at lovsangen er det mest grunnleggende og sentrale i gudsfolkets prestegjerning, står vi imidlertid overfor en særdeles viktig tjeneste. Kantorens rolle som det lovsyngende folks liturgiske hovedrepresentant kan knapt over-

vrderes. At kantoren derfor har liturgiske klær, er, slik jeg ser det, viktig – likesom enhver som har sin tjeneste i koret, også bør ha det. Det mest naturlige er da selvsagt en eller annen form for hvit kjole, som nettopp uttrykker det dømte folk, og gjerne også med ”forrang”-symboler av en eller annen karakter. Kantoren er den første blant de syngende. En stola, som er og blir og vil alltid være et prestekjennetegn, vil derimot være helt malplassert og er da heller ikke blitt brukt i noen andre kirker i verden hverken før eller nå. Ja, å ikke kantorer stola vil rett og slett være anstøtelig, for dermed blir det klokkeklart at vi ikke lenger følger tradisjonellkirkelig embetsforståelse, men dyrker våre egne, særnorske påfunn. Og i en luthersk sammenheng blir det også tydelig at skjelningen mellom ordet og troen, som innbefatter skjelningen mellom apostolisk embete og allment prestedømme, er brutt ned.

Når jeg leser høringstekstene om kantor- og kateket-tjenesten får jeg inntrykk av at dette med ”bekreftelse” og ”likestilling” spiller en ikke liten rolle – nesten som en profesjonskamp om betydning og verdighet. Og så bruker man de symboler man kjenner fra presteembetet – vigsling og stola. Fortsetter det på dette viset, får vel de fleste som har et virke i gudstjenesten, en stola å legge rundt nakken. For utdeler man stola til lekfolket i dets liturgiske tjenester, er det ingen prinsipiell grunn til å avgrense bruken. Men dermed er misforståelsen total, for stolaen er nettopp ikke et verdighetstegn, men helt motsatt et tegn på Kristi selvhengivende offertjeneste. Det er mye å si om stolaens opprinnelse i kirken – også når det gjelder embetsverdighet i keiserdømmet, men symbolsk sikter den til Kristi frelsesgjerning overfor sitt folk slik den er representert i og med det kirkelige embete. Stolaen henspiller blant annet på Kristi fotlenke på vei til korsfestelsen, på ”åket” han bar, på ”håndkleet” ved fotvaskingen osv. – kort sagt på Kristi selvoffer, nettopp det som blir formidlet videre gjennom kirkehistorien i og med presteembetet. Nå er det selvsagt forståelig at enkelte ønsker stola for å løfte opp sin egen tjeneste, ikke minst i en kirke hvor presteembetet har vært tilskrevet en altfor stor grad av makt og ære. Slik jeg ser

det, bør både diakoner, kateketer og kantorer ha langt høyere lønn, ja, også enn presteskapat. De bør også bevilges langt mer i sine kirkelige tjenester – f.eks. ved å innføre lønnede kirkekor og diakoniutvalg. Og presteembetet på sin side har godt av å avkles verdslig prestisje – for eksempel ved å gå ned i lønn og bo langt enklere. Men å ikke ikke-prester stolar løser ingen ting når det gjelder å løfte verken dem eller tjenestene deres frem. Vi må aldri glemme at den eneste personlige verdighet den lutherske kristne kjenner, er å være dømt og oppreist i Jesus Kristus, og er ikke å finne i noe ved oss selv. Og vi må heller ikke glemme at tjenestens verdighet aldri kan være å gå utover sitt eget embete – verken symbolsk eller tjenestemessig. Det er vanskelig å se at stolabruk for enkelte av lekfolkstjenestene innen liturgien er annet enn lavkirkelig foreningskristendom ikledd tradisjonell kirkelighet. Det er rett og slett snakk om stjålne fjær.

Under reformasjonen gjennomgikk vi et religionsskifte. Kongen og folket brøt med det romerske episkopatet. Vi beholdt imidlertid en presbyterial linje i det apostoliske embetet – noe reformatorene også mente var tilstrekkelig for en sann kirke – og ikke minst fordi kongen har vært kirkestyre har vi gjennom århundrene, beholdt kirken som en embetsfolkekirke. I disse dager ser det ut til at vi står overfor et nytt religionsskifte. Vi er ved å gå fra en embetsfolkekirke til en kristelig aktivitetsforening ikledd tradisjonell kirkelighet. Dette skiftet er på sett og vis mindre dramatisk enn under reformasjonen, da det ikke innebærer et radikalt institusjonsbrudd, men dogmatisk er det av vel så fundamental art da det nå er det apostoliske embetet som sådan, som er ved å utydeliggjøres. Når det generelt åpnes for at ikke-prester kan forrette nattverd og endog bære stola, er vi blitt en annen religion. Det apostoliske embete blandes sammen med det allmenne prestedømme på en måte som er utenkelig i tradisjonell kirkelighet. Da nytter det ikke med en særnorsk tale om utenom-prestelig ”vigsels” eller en utradisjonell tale om biskopens rett til å la uordinerte forrette sakramentene (Tjenesteordning for biskoper § 10). Det er og blir et religionsskifte. Et slikt skifte er ikke bare i

strid med luthersk bekjennelse CA 5, 14 og grunnlovens § 2, men også med våre avtaler med de gamle kirkene. Dette siste er ikke mindre viktig, for en lutheraner kan aldri se sin kirke som en ”selvstendig” størrelse, men kun som en størrelse som søker seg tilbake til den moderkirke den ble skilt fra. Dersom Den norske kirke åpner for sakramentsforvaltning og stolabruk utenfor den ordinerte pretestanden, står vi overfor en skismatisk situasjon i den forstand at mange av oss ikke lenger vil føle oss trygge på all sakramentsforvaltning i Den norske kirke – om den virkelig formidler frelse. Jeg håper vi kan unngå en slik situasjon ved å holde fast på en embesteologisk forordning som alle kan leve med, til tross for teologiske forskjeller.

Jeg savner kongen. Han har, i alle fall i grove trekk, bevart Den norske kirke som apostolisk embetskirke og alminnelige folkekirke. Og han har i all vesentlighet holdt seg innenfor tradisjonell luthersk lære. Etter at kirken skulle ”styre seg selv”, som det heter, som om ikke kongen var like mye kirke som dagens kirkeledelse, begynte ting raskt å endre seg. Det er mange grunner til dette, men én er at den nye kirkeordningen med en indre logikk primært ser ut til å rekruttere organisasjonsmennesker inn i ledelsen, med den følge at religionstypen automatisk endrer karakter fra en embetsfolkereligion til en foreningsreligion. Polemisk sagt er vi vel vitne til et kirkelig kupp på lavkirkelige og kvasidemokratiske premisser. Og det pussige er at dagens ledelse nesten naivt ser ut til å tro at de formidler en konvensjonell og tradisjonell bekjennelse, mens de i virkeligheten er ved å bidra til et religionsskifte. Det får nå så være. Et økumenisk mangfold innad i Den norske kirke er kommet for å bli, og det er på mange måter fint nok. Men da bør det også fortsatt være plass til klassiske lutheranere og gammelkirkelige. Her vil biskopene måtte spille en viktig rolle – som tilsynsmenn og representanter for kirkens universalitet (katolisitet) i rom (økumenikk) og tid (tradisjon). Hvis biskopene ikke respekterer klassiskluthersk og tradisjonell embesteologi og tar høyde for at prester og lekfolk tilslutter seg en slik, bør det muligens bli snakk om alternativt tilsyn. En slik

praksis vil problematisk nok bryte med tanken om episkopatets lokalgeografiske forankring, men kan likevel være nødvendig som en nød-ordning for å bevare tradisjonell kirkelighet også i vår kirke. Alternativet vil være at mandatet for

prestegjeringen i realiteten begynne å smuldre opp. Som tradisjonell prest er man jo Kristi prest ikke på egne vegne, men på vegne av det universelle presteembedet – det som episkopatet er gitt å være et tegn på.

INNLEGG

INNFORINGSPROGRAMMET FOR NYE PRESTER: ET NYTT TILTAK I DEN NORSKE KIRKE FOR Å SIKRE GOD OPPFØLGING

AV ØYVIND RISE, BISPEMØTETS SEKRETARIAT
OYVIND.RISE@KIRKEN.NO

I en artikkel i LK 12/14 understreker Sjur Isaksen at rekruttering bør være et av kirkens sentrale satsingsområder i årene framover. Det tror jeg mange er enige med ham i. Bispemøtet har arbeidet mye med denne problemstillingen de senere årene og har satt i gang en del tiltak som forhåpentligvis kan bidra positivt. Dette innlegget omhandler ett av disse: Når prester først er rekruttert, hvordan kan vi legge til rette for at de ønsker å bli værende?

NYTT PROGRAM

I 2012 fastsatte Bispemøtet et nytt innføringsprogram for nye prester. Dette programmet har til hensikt å gjøre starten på prestatjenesten til en god opplevelse for den enkelte prest og slik styrke motivasjonen for videre tjeneste. Programmet er opprettet på bakgrunn av undersøkelser som

viser at nye prester har et behov for større oppfølging og veiledning de første årene av tjenesten (blant annet KIFO-undersøkelsene). De første årene i prestatjenesten er avgjørende for om en velger å fortsette i kirkelig tjeneste eller ikke. Dette betyr at rekrutteringstiltak må suppleres med annen innsats som bidrar til å beholde prester i tjenesten.

Innføringsprogrammet for nye prester strekker seg over tre år og består av følgende hovedkomponenter:

- Lokal og regionale (bispedømmevise) innføringsdager
- Veiledning (ABV)
- Sentrale kurssamlinger

Det meste av innføringsprogrammets opplegg skjer dermed lokalt eller på bispedømmenivå gjennom innføringsdager og arbeidsveiledning.

Noen elementer er imidlertid landsomfattende tiltak. Dette innebærer at nyutdannede prester fra hele landet samles til sentrale kurssamlinger. Totalt består innføringsprogrammet av tre slike sentrale kurs fordelt på tre år. De to første kursene gjennomføres som kortere inspirasjons-/ fagsamlinger. Det tredje kurset vil være en bearbejdet utgave av det innarbejdede "Prest og teolog i praksis", som inngår som emne i dagens erfaringsbaserte mastergrad i praktisk teologi.

Nylig arrangerte Bispemøtet den første sentrale kurssamlingen for nye prester, der 30 nytilsatte prester deltok. Et sentralt element under kurset var refleksjon over egen praksis. I forkant sendte prestene inn et refleksjonsnotat hvor de skrev om erfaringene fra den første tiden i prestedtjenesten. Veiledere fra de teologiske utdanningsinstitusjonene ledet refleksjonsgruppene. I tillegg til refleksjonsgruppene inneholdt kurset foredrag, panelsamtale, gudstjenester og musikalske innslag. Det sosiale samværet og gjensynet med gamle studievenner var også en viktig del av kurset.

FORVENTET EFFEKT

Innføringsprogrammet er et nytt tiltak i Den norske kirke. Vi vet derfor enda ikke hva ringvirkningene av programmet vil være. Erfaringene fra Danmark og Sverige som har tilsvarende program, er gode. Jeg ser for meg at

programmet kan ha flere positive effekter også i vår kirke:

For det første kan programmet virke rekrutterende. Dersom nye prester opplever seg godt ivaretatt og snakker godt om kirken som arbeidsplass, kan dette bidra til at flere ønsker å bruke sitt yrkesliv der.

For det andre kan programmet bidra til at prester får større mulighet og evne til å reflektere over egen praksis. Gjennom deltakelse i kurs vil prestene bli stimulert til refleksjon og fordypning som gir større faglig evne til å bære en til tider krevende jobb.

For det tredje kan programmet gi en plattform for respons til de teologiske utdanningsinstitusjonene. På de sentrale kurssamlingene treffer prestene igjen lærere fra fakultetene, noe som gir mulighet for tilbakemelding på hva som har vært nyttig i studiet. Vekselvirkningen og samarbeidet mellom fakultetene og kirken kan på denne måten bli styrket.

Innføringsprogrammet for nye prester er foreløpig i startgropen. Evalueringer fra første kurssamling vil gi nyttig informasjon om hvordan starten har fungert. Det vil sikkert bli nødvendig å justere enkelte ting i programmet i årene framover. Det som uansett er sikkert, er at det er viktig med innsats på mange plan for å ta godt vare på alle nye medarbeider i kirken.

HVOR GJEMT ER EGENTLIG GUD?

AV ESPEN OTTOSEN, TEOLOG, MASTERSTUDENT I FILOSOFI VED UIO
EOTTOSEN@NLM.NO

Først av alt vil jeg takke Atle Ottesen Søvik for en interessant og god gjennomgang av boken "Hvorfor skriver ikke Gud på himmelen?" i LK 13/2014. Det er visst ikke vanlig at forfattere kommenterer anmeldelser. Men siden Søviks anmeldelse i betydelig grad er en kritikk av de svarene jeg mener kan gis på bokens spørsmål, vil jeg gjerne bidra med noen refleksjoner til denne debatten som i religionsfilosofisk kontekst gjerne foregår under tittelen "The hiddenness of God".

Mye av det Søvik skriver, er en grei (og komprimert) gjengivelse av viktige poenger i boken min, selv om han kanskje ikke helt får frem at boken inneholder mye mer enn ferdige svar. Innimellom nøyer jeg meg med å stille spørsmål og henvise til interessante synspunkter. Så må leserne trekke egne konklusjoner. Jeg har altså ikke tenkt at jeg bare skulle skrive en religionsfilosofisk gjennomgang av spørsmålet: "Hvorfor skriver ikke Gud på himmelen?". For øvrig synes jeg Søvik kommer med flere gode innvendinger til mulige svar på bokens hovedspørsmål – og jeg viser selv til en del av disse i boken. Nå vil jeg kommentere noe av det jeg er spørrende og kritisk til.

Først av alt: Kan det at mennesker ikke tror på Gud, i større grad forklares ved at mennesker gjemmer seg fra Gud, enn motsatt? I så fall er påstanden at mennesker ikke tror fordi de ikke vil tro. En slik innfallsvinkel er åpenbart provoserende, ikke minst når noen presenterer seg som "åpne og søkende", og jeg prøver å belyse dette fra mange kanter i boken.

Min vurdering er at Bibelen tydelig slår fast at intet menneske (Det gjelder dermed også meg

selv) søker Gud. Her er Romerbrevet 3 en opplagt tekstreferanse. Av den grunn synes jeg det er litt underlig at Ottesen Søvik nærmest tar for gitt at mange mennesker egentlig vil tro – hvis de bare fikk bedre grunner. Kan det ikke hende at mange av oss ønsker å være langt mer nøytrale og "åpne for Gud" enn vi faktisk klarer?

Spørsmålet om hva synden har å bety for menneskets erkjennelse, er både stort, komplekst og vanskelig. Det er enkelt for teologer (og kristne filosofer) å bli enige om at synden fører til at vi handler galt. Men hva betyr det at synden fører til at vi tenker galt? Selv tenker jeg ikke at vi nødvendigvis blir dårligere til å resonnerer – per se. Samtidig tror jeg at synden preger vår erkjennelse. En svært interessant bok om temaet er for øvrig *Blaise Pascal on Duplicity, Sin, and the Fall* av William Wood som kom på Oxford University Press i fjor.

Videre avviser Søvik at Gud ville ha tvunget mennesker til tro hvis han gjorde seg selv mer synlig. "Å tvinge noen til fellesskap ville være feil, men det er meningsløst å snakke om tvang hvis det bare handler om å vise noen at noe eksisterer. Hvis jeg viser deg en svart svane, utøver jeg ingen uetisk tvang ved å få deg til å tro at svarte svaner eksisterer."

Her synes jeg Søvik bommer med eksemplet. La meg derfor bruke et annet bilde: Ei jente på 18 år møter en mann som presenterer seg som hennes far. Moren har nektet ham all kontakt med datteren, men han har sørget for penger til oppveksten hennes, fulgt håndballkampene hennes og på avstand fulgt hennes liv. Kunne mannen sagt med troverdighet: "Jeg ville bare

fortelle at jeg eksisterte, men du må ikke føle noe press til kontakt med meg.” Parallelt tenker jeg at hvis det var umulig å benekte Guds eksistens, ville det også vært langt vanskeligere fritt å avvise fellesskap med Gud.

I denne omgang hopper jeg over Søviks egen løsning, men synes den ligner litt på mitt ”frihetsargument”, altså at Gud ikke skriver på himmelen fordi han ikke vil tvinge/presse noen til tro? Jeg hopper også over hans hermeneutiske

utfordring (men ja, jeg tror det er forskjell på å si at noe er feil i Bibelen, og å si at noe ikke skal leses bokstavelig; ingen mener vel at en lignelse bør leses bokstavelig?) Jeg kan forstå at Søvik ser det som logisk at Gud vil gi alle mennesker som ikke har hørt om Jesus, en mulighet til å velge Gud etter døden, men kan ikke ut fra Bibelen fastslå at Gud vil opptre slik overfor dem som aldri har hørt det kristne budskapet.

INNLEGG

SVAR TIL ESPEN OTTOSEN

AV ATLE SØVIK
ATLE.O.SOVIK@MF.NO

Jeg er glad for anledningen til å diskutere disse spørsmålene med Espen Ottosen, og kommenterer her innvendingene.

Første innvending er at Ottosen forsvarer tanken om at det er mennesker som gjemmer seg for Gud, som løsning på hvorfor ikke Gud er tydeligere for oss. Men spørsmålet er hvorfor ikke Gud er MYE tydeligere for oss:

”Hvorfor skriver ikke Gud på himmelen at han fins?” Han kunne vært mye tydeligere, for eksempel ved å skrive på himmelen rett svar på alle spørsmål vi stiller, og signere ”med vennlig hilsen den treenige Gud”? Da kan ikke svaret være at Gud faktisk er så tydelig, men vi nekter å innse det, for spørsmålet er egentlig hvorfor ikke Gud er så tydelig at vi ikke kan unngå å forstå at han finnes, tross all vår synd.

Andre innvending handlet om å si at Gud ikke er tydeligere fordi det ville være tvang til tro. ”Tvang” kan defineres ulikt, men om det skal fungere som løsning på hvorfor ikke Gud viser

seg tydeligere, må det være underforstått at det er en uetisk tvang, som Gud derfor ikke bør utøve.

Men det ville ikke være uetisk av Gud å vise seg tydeligere, og det er ikke uetisk av mannen i Ottosens eksempel å vise seg for sin datter.

Skal løsningen fungere, må den kombineres med en grunn Gud har for ikke å vise seg tydeligere, slik jeg foreslår med mitt forslag om at Gud ønsker en selvstendig verden. Men Gud ville ikke gjort noe galt om han hadde vist seg tydeligere, slik han gjorde gjennom Jesus for 2000 år siden.

Siste innvending er at det ikke står i Bibelen at alle vil få et reelt valg om frelse. Jeg er enig i at bibelvers som 1 Pet 4,6 er tynt belegg.

Siden sist har jeg tenkt at jeg vel like gjerne kan si som Luther sa, nemlig at Gud ser hjertet til alle og vet hvem som ville tatt imot, også om de ikke har hørt.

SØNDAGSTEKSTEN

PÅL KRISTIAN BALSTAD - ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF - HILDE BARSNES

15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 16. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN MIKKELSMESSE

15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

21. SEPTEMBER 2014

Evangelietekst: Matt 5,38–48
Lesetekster: Mi 6,6–8 / Fil 1,9–11
Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

Prekenteeksten går inn i kjernen av den nye lære Jesus kommer med, og utfordrer oss som mennesker, kristne, kirke og verdenssamfunn til ikke å dyrke hevners lov, men barmhjertighetens. Med guddommelig autoritet proklamerer Jesus den nye lov, kjærlighetens, tilgivelsens og barmhjertighetens lov.

TIL TEKSTEN

Jesus er ikke kommet for å oppheve loven eller profetene, men for å oppfylle loven (Matt 5,17). Dette bruker Matteus som innledning til trinnvis å gå gjennom den gamle lov og gi den nytt innhold. Loven blir skjerpet; den blir tydeligere, og den blir mer omfattende: ”Dere har hørt det er

sagt, men jeg sier dere” sier Jesus fem ganger i dette kapittelet.

V 21, med henvisning til De ti bud, om budet at du ikke skal drepe. Jesus skjerper loven med å si at dette handler også om drepende ord eller å ville ødelegge vår neste.

V 27. Her henviser Jesus til ekteskapet som ikke skal brytes. Jesus skjerper loven ved å si at det ikke bare handler om skillsmisse, men om vårt indre begjær.

V 33 viser til at du ikke skal sverge falskt, men Jesus utfordrer til ikke å skulle sverge i det hele tatt, men heller konsekvent la et ja være et ja, og et nei et nei. På den måten kan en si at alt en sier, skal være sant og rett.

V 38 er starten på prekenteeksten og henviser til en lov som tar utgangspunkt i om en slåss med en gravid kvinne, i 2 Mos 21, 24. Det er ikke lenger De ti bud Jesus henter lovene fra, men denne gangen et tilfelle hvis en kommer til å drepe barnet i magen og å skade moren. Leser en lovene som står i konteksten, så kan en lett miste motet. 5 Mos 19,21 oppsummerer det, når det står: ”Vis ingen medfølelse: liv for liv, øye for øye, tann for tann, hånd for hånd, fot for fot.” Det er hevners lov Jesus henviser til og han tar et radikalt oppgjør med den. ”Vis ingen medfølelse” stod det i den gamle lov, ”Vend det andre kinnnet til” sier Jesus i den nye.

v 43 er siste sted Jesus viser til, som på mange måter er en variasjon over De ti bud. Loven hen-

viser til at en ikke skal bære nag til sine landsmenn. Men Jesus gjør den nye lov allmenngyldig og formaner oss til å elske.

Ser en på prekenteeksten spesielt, så er den bygget opp med to henvisninger til den gamle lov og to nytolkninger, etterfulgt av en konsekvensutredning og en proklamasjon av intensjonen for lovendringene i v 46: Vær da fullkomne, slik deres himmelske Far er fullkommen.

TIL PREKENEN

Med guddommelig autoritet tar Jesus opp foredrenes lære. Det er ikke lenger øye for øye. Det er nærmest pasifisme Jesus utfordrer til. Jesus tar et oppgjør med hevners lov som vil gjøre opp ved å påføre samme lidelse. På mange måter henviser Jesus til de dype menneskelige erfaringene av hva urettferdighet kan føre til. Det paradoksale er at i den gamle pakts lov, kunne rettferdighetens lov over en urettferdig handling være tilsvarende den. Altså skjer rettferdigheten fyldest ved at volden ble besvart med vold.

Hevn er ingen fremtidsrettet barmhjertighets lov, men starten på et matematisk regnestykke som i bestefall går i "0". Den avler kalkulert lidelse. Jesu lov er barmhjertighetens og kjærlighetens lov. Den er gitt fra Gud, og den er lovens oppfyllelse.

Mulighetenes evangelium

Hva sier Jesu nye lov? Den sier at vi skal leve fullkomne liv ved ikke å hengi oss til hevnen, men møte urettferdigheten med barmhjertighet, vold med omsorg, og kjærlighetens grenser skal strekke seg ut over nabolag og landegrenser. Mika oppsummerer det egentlig godt i GT-leseteksten, at du gjør det som er rett, viser trofast kjærlighet og vandrer ydmykt med din Gud. På denne måten blir den nye loven mulighetenes evangelium, som gir mulighet for forsoning og fred.

Barmhjertighetens lov

Den loven Jesus kommer med, har sine røtter i Det gamle testamentet og kommer til uttrykk ved mange anledninger. Jeg synes det er et poeng for vår tekst å trekke frem den bibelske intensjonen i forskjellen mellom rettferdighet og

barmhjertighet. Denne kommer sterkt til uttrykk i en fortelling hvor kong Salomo dømmer i en sak mellom to kvinner (1 Kong 3,16ff) som gjør krav på foreldreretten til samme barn. Kong Salomo sier at de får hva hver sin halvdel og løfter sverdet for å dele barnet i to. "Ja, det er rettferdig," sier den ene kvinnen. Det er da den andre kvinnen sier at bare de lar barnet leve, så kan den andre få barnet. Dermed skjønnte Salomo hvem det var som var mor, nemlig den som ville bevare den lille. I fortellingen gjøres det et poeng ut av at dømmer en rettferdig, så kan det ende men død, men dømmer en med barmhjertighet, så får det en annen konsekvens.

To problem

Det er to problemer som lett kan identifiseres med prekenteeksten. Det første er at all fokus på loven kan føre til lovisk kristendom. Men det er det Jesus forsøker på en glimrende måte å ta avstand fra i teksten. Loven står der og dømmer oss; vi trenger nåde og tilgivelse. Dette svarer på hva som skjer når vi selv ikke klarer å følge loven. Da blir vi skyldige og har behov for tilgivelse. Det oppsummeres godt i epistelteksten, når Paulus ber om at vår (filippernes) "kjærlighet må bli mer og mer rik på innsikt og dømmekraft, slik at dere kan forstå og avgjøre hva som er viktig". Slik kan vi stå i et sunt forhold til oss selv, våre medmennesker og Gud.

Den andre problemstillingen knytter seg til om vi skal godta urettferdighet? Er det det Jesu mener? Da er jo dette kun et evangelium for slavedriveren som vil få lydige slaver, eller for overgriperen som vil få tause ofre. Nei, dette er ikke å akseptere det onde, men å ta avstand fra det ved å leve som et alternativ. I Bonhoeffers bok "Etterfølgelse" gjør han et poeng ut av at ved ikke å gjengjelde blir vi frie, kun bundet til Jesus. På den måten mener Bonhoffer at motstand og lidelse kan være veien til fellesskap med Gud og hans menighet. Dom over overgriperen vil han gi til Gud. Intensjonen i det Bonhoffer skriver, synes jeg er både flott og fascinerende. Men samtidig så blir jeg betenkt om vi skal stå på prekestolen og utfordre mennesker til å leve i undertrykkelse. Vi må være en kirke som tør å

arbeide for det gode, både i dette livet og i det neste. Å være lys og salt i verden forplikter oss til å arbeide mot ødeleggende krefter og løfte opp barmhjertighet.

SALMEFORSLAG

N13 nr. 233 Kjærlighet er lysets kilde

N13 nr. 418 Med Jesus vil eg fara

N13 nr. 422b Jesus, det eneste

N13 nr. 670 Til kjærleik

PÅL KRISTIAN BALSTAD
SJØMANNSPREST I KØBENHAVN
PKB@SJOMANNSKIRKEN.NO

16. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

28. SEPTEMBER 2014

Prekentekest: Mark 7,31–37

Lesetekster: Sal 40,2–6 / Rom 8,19–23

Liturgisk farge: Grønn

KOMMUNIKASJONPROBLEMER

Bibelordet handler om kommunikasjon, eller rettere sagt mangel på sådan. Vi vet at mangel på kommunikasjon kan ødelegge for fellesskap mellom mennesker. Det kan være slitsomt å jobbe sammen med mennesker som ikke eier evne til å lytte eller uttrykke seg forståelig. Det fører til

frustrasjon hos andre, og i verste fall kan det ødelegge for arbeidsmiljøet generelt. Men også på det private området er mangel på kommunikasjon krevende og kan bli ødeleggende for ethvert samliv. Når jeg som prest møter pårørende etter et dødsfall, slår det meg av og til hvor lite kommunikasjon det har vært mellom ektefeller, mellom barn og foreldre eller søsken imellom. Når dere ikke har hørt på hverandre og ikke snakket særlig om det som opptar dere og hvordan dere egentlig har det, har dere ikke så mye å fortelle om avdøde heller. Og der sitter vi som prester og prøver å få ut noe som vi kan bruke i minnetalen. "Vel, han var i hvert fall glad i hytta." Mangel på kommunikasjon kan ødelegge for mye i livet. Teologen Gerhard Ebeling sier at det er evnen til kommunikasjon som gjør oss til mennesker, og som skiller oss fra dyr. Han mener ikke evnen til å kunne snakke, men evnen til å kunne lytte, være empatisk og kunne sette behovet til en samtalepartner i sentrum for egen oppmerksomhet før en selv reflekterer over det som er blitt sagt, og så responderer.

Mangel på kommunikasjon er også et vanlig problem i forhold til Gud. Selvfølgelig sitter vi – som del av en menighet – iblant i kirka nettopp for å høre hva Gud ønsker å si oss. Men lytter vi virkelig, eller er vi fornøyde med å få våre egne meninger stadfestet? Mennesker kan bli så fulle av teologiske fasitsvar at de blir både blinde og døve for Guds nærvær og hans kjærlighet her og nå. Og det er til syvende og sist denne holdningen som fører til at fariseerne hele tiden havner i konflikt med Jesus.

TEKSTEN

Mark 7,31–37 har et bakteppe: Jesajas løfte om Guds fredsrrike (Jes 35) lyder tydelig gjennom. Septuaginta bruker til dels de samme uttrykkene for å fortelle om a) den stumme (mer nøyaktig: den som har vondt for å tale), men de stumme skal en gang prise Gud (Jes 35,6); de døve skal høre hva Gud har å si (Jes 35,5). "Åpnes for Guds morgenskjær skal da øyne mange, / døve ører fjernt og nær hører frydesanger; / se, den lamme springer da som en hjort, så lett og glad, / og den stumme jubler." (Grundtvig)

Vers 31: Jesus flytter seg fra Tyros og Sidon i nord og til østsiden av Genesaretsjøen med en god del hedensk befolkning. Dekapolis er en samling av 10 gresktalende byer. Markus forteller ikke nøyaktig hvor dette møtet mellom Jesus og den døve finner sted. Poenget er at Jesu virksomhet allerede har sprengt grensen for det jødiske kulturområdet.

Vers 32: Den syke føres til Jesus av mennesker som vet om hans helbredelseskraft. Bønnen om håndpåleggelse viser til måten Jesus har handlet før.

Vers 33: Den syke blir ført bort fra folkemengden. Det som kommer nå, er noe som skjer mellom ham og Gud. Jesus rører på øret og tungen som de organene som ikke fungerer som de skal. I antikken ble spyttet sett på å ha helbredende krefter (Joh 9,6). Den romerske historikeren Tacitus forteller om keiser Vespasian at hans spytt hadde helbredende krefter. Ved å bruke spytt kunne Jesus altså vise den døve hva som nå skal skje.

Vers 34: Jesus ser mot himmelen; han ber om kraft fra Gud. Samtidig viser han den syke hvor styrken kommer fra. At Jesus sukker, tyder på at det er en kraftanstrengelse. Det skjer en kamp. Samtidig handler det også om empati og medlidenhet. Han lider sammen med den døve.

Vers 35: Idet han sier helbredelsesordet, åpnes ørene så den døve kan ha kommunikasjon med både mennesker og Gud, og tungen løsnes fra et bånd som holdt den fanget.

Vers 36: Det som er skjult, kan ikke forbli skjult. Hemmeligheten rundt Messias fører til at ordet om Messias spres fortere. Det er det som er meningen med at Jesus oppfordrer til hemmelighet.

Vers 37: Alt det Jesus gjør, er godt (stadfestelse akkurat som i skapelsesberetningen 1 Mos 1,1–2,4). Med Jesus skapes allting nytt. Den helbredete hører budskapet og har fått mulighet til å vitne om det.

HØRE OG VITNE:

Punkt én i all kommunikasjon er å lytte. Ordet skal ikke bare nå øret, men det skal trenge ned i hjertet. Først der i hjertet kan Gud slå rot. Me-

ninger og synspunkter om alt mulig er ikke det viktigste. Før du åpner munnen, skal du høre på Gud. Derfor begynte gudstjenestene tidligere med akkurat disse ordene: *Herre, jeg er kommet inn i dette ditt hellige hus for å høre hva du, Gud Fader, min skaper, du Herre Jesus, min Frelser, du hellige Ånd min trøster i liv og død, vil tale til meg.*

Markus viser i bibelordet klart at evnen til å ha kommunikasjon henger sammen med det å kunne høre. Med en gang øret er åpnet, kan mannen også tale. Hørsel og evne til å prate henger sammen. Det gjelder i forhold til andre mennesker, og det gjelder i forhold til Gud.

Jesus helbreder en mann som er døv, og som ikke kan tale. Det viser at Jesus bryr seg, at han vil hjelpe. Likevel blir denne handlingen etter hvert til et tegn. For han peker samtidig på denne andre formen for døvhet. Litt senere i Markus-evangeliet sier Herren: "Dere har øyne og ser ikke, dere har ører, men hører ikke." Jesus peker på døvheten overfor Guds ord. At vi mennesker, selv om vi sitter i kirka, har en tendens til å lukke våre ører for det Gud egentlig ønsker å si – akkurat om fariseerne som Jesus møtte i sin samtid.

Aldri før i historien er Guds ord blitt forkynt så mye og på så mange forskjellige måter – i kirka, gjennom aviser, radio, TV – også på Internett. Samtidig må vi se at flere og flere ikke lar seg begeistre for budskapet.

Problemet er at den som forkynter, når akkurat til øret. Men så er det stengt. Det går ikke videre. Det er som om det står en vegg mellom øret og hjertet. Og ordet når ikke frem. Men det er med hjertet vi ser godt (Antoine de Saint Exupery, Den lille prinsen).

Markus gir oss som forkynter, nytt mot. Det er ikke forgjeves. Jesus selv kan rydde bort stenglene i ørene våre. "Effata" – "Lukk deg opp!" Når Jesus sier det, kan ordet nå våre hjerter; da kan frelsen nå deg.

Og da plutselig vil også den andre delen av kommunikasjonen med Gud fungere. Da åpnes munnen; da åpnes våre sinn og sanser, og vi kan se hva Gud har gjort for oss, og at det faktisk er Gud som står bak det. Vi kan føle at livet blir nytt, og vi kan takke og lovprise Ham.

SALMER:

O Gud, på nåde rik og stor (NoS 13,237)
Alene Gud i himmerik (NoS 13,276)
Blomstre som en rosegård (NoS 13,10)
Evide Gud vi tilber deg (NoS 13, 387)
Vi stemmer i en frydesang (NoS 13, 374)
Vårt sinn er fylt med glede (NoS 13, 612)

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
SOKNEPREST I SKÅRER
EMHE@LORENSKOG.KIRKEN.NO
ERNSTHER@ONLINE.NO

MIKKELSMESSE

29. SEPTEMBER 2014

Prekentekest: Matt 18,1–6.10–11

Lesetekster: 3 Mos 23,20–22 / Hebr 1,5–14

Fortellertekst: Apg 12,1–17

Liturgisk farge: Grønn

ENGLER OG BARN

Like før lyset skulle slukkes, og det var tid for å si god natt, da lød det englesanger på mitt barnerom. ”Kjære Gud Fader i himmelens slott, takk for i dag, jeg har hatt det så godt. Send dine engler og la de passe på, /:alle de store og alle de små:” Jeg har alltid likt englesanger, og jeg forbinder det med noe trygt, noe lysende, og med nærvær. En annen av englesangene jeg er glad i,

og som vi synger på gudstjenester for store og små innimellom er: ”Jeg har en engel som passer meg, jeg har en engel som passer meg hver dag, om jeg sitter eller står, om jeg løper eller går, jeg har engel som passer meg, og jeg er trygg både dag og natt, jeg er trygg både dag og natt. En engel går ved min side, og jeg er trygg både dag og natt.” Det kunne vært en barnslig fantasi, et eventyr eller en god fe som bare lever i bøker eller på film. Men det er engler, og engler finnes, som bærer løfter og oppgaver med seg fra Gud. Det lille barnet tror tillitsfullt på engelens trygge og guddommelig nærvær og ser det vi voksne av og til overser og strever med å tro. For oss voksne blir det gjerne ting som ikke går opp, og vi prøver å forstå det uforståelige og uutgrunnelige ved tilværelsen – som slett ikke lar seg begripe. Da glemmer vi kanskje også at tro er ikke å forstå, men å lene seg inntil noe større, og kjenne at hjertet banker i takt med skapelsens guddommelige kjærlighets Gud, Han som sender sine budbærere til oss med løfter, og som vi kan oppleve som nærvær og omsorg. Vi trenger ikke forstå kjærlighet og omsorg; vi trenger bare å øve oss på å lene oss inntil og ta imot.

”Den som gjør seg selv liten som dette barnet, er størst i himmelriket.” Matt 18,4.

MIKKELSMESSE

Mikkelsmess er en kirkehøytid viet til erkeengelen Mikael. Den feires 29. september hvert år. I Norge var Mikkelsmess helligdag frem til 1770. I 1999 bestemte Kirkemøtet seg for å gjeninnføre feiringen av ”Engelen Mikael og alle englers dag.” Mikkelsmess har ofte blitt feiret sammen med høsttakkefesten. Mikael (hebr.) betyr ”som er lik Gud”. Den største av erkeenglene, og Israels beskytter. Det har vært en utvikling i hebraisk tankegang fra at engler først ble sett på som instrumenter for Guds vilje på jorden, til under Babylonsk fangenskap å ha blitt påvirket av babylonske og persiske idéer om en opphøyd Gud som handlet innen eget skaperverk gjennom en hær av formidlende engler, til mot slutten av 2. århundre før Kr., der Mikael og erkeenglene ble tillagt sterke overnaturlige krefter. I Johannes sin krigerske visjon i Åpen-

baringen blir Mikael beskrevet som Israels ridder som har overvunnet djevelen og hans engler, og drevet dem ut av himmelen og ned til jorden, Åp 12,7–9, står det om Mikael som overvinner dragen og Satan, den gamle slangen. Derfor er Mikael også alltid avbildet med et sverd, stående over dragen (Hvem er hvem i Det nye testamente, Brownrigg, 1995).

Merket for Mikkelsmess på primstaven er som regel en vekt, et attributt som har vært knyttet til Mikael. I folkelig tradisjon har Mikkelsmess vært en viktig innhøstingsfest og derfor en av de store merkedagene i året. All avling skulle være i hus til Mikkelsmess; buskapsen skulle være i hus, og sauene skulle være hentet ned fra fjellet. Nå kunne snøen komme.

TEKSTEN

Vår prekantekst har paralleller i Mark 9,33–37 og Luk 9,46–48. Den omhandler hierarkiet i fellesskapet her på jorden i forhold til den i himmelriket. I vers 1 er det blant forskerne tvil om ”disipler” her refererer til hele kirken eller kun til ”kirkelederne”. Legg merke til bruken av ”disse små” i vers 6 og 10, og kontrasten det lager til mellom ”de ledene disiplene” og dem som blir ledet. Kontrasten fortsetter til vers 21 hvor en endring til ”bror” dukker opp, som antyder at alle er på samme nivå når det kommer til tilgivelse også.

Vers 2: ”Han kalte til seg et lite barn...” – et virkelig barn blir her et symbol for ydmykhet, ikke fordi barn er naturlig ydmyke, men fordi de er avhengige av andre.

Vers 4: ”Den som gjør seg selv liten...” Dette er det fulle svaret på spørsmålet i vers 1. Å være ydmyk er å sette grenser for seg selv; selvregulering kontrollerer tendensen til å bygge inn arroganse i autoritetsposisjoner. Dette fungerer da selvsagt ikke alltid; jfr. Matt 10,40–42.

Vers 10: ”Pass dere for å forakte en eneste av disse små!” Advarselen er til lederne om ikke å bli arrogante, men ta godt vare på ”de mindre i fellesskapet”. De små har sterke kontakter, nemlig Guds engler. Matteus individualiserer her idéen om nasjonenes engler (Dan 10,13.20; 1 Mos 48,16; Apg 12.15).

SANN STORHET

Det er flere temaer og veier og gå i møte med Mikkelsmesse og tekstene for dagen. En kan velge å gå inn på tema knyttet til engler, og snakke om hva engler er i vår kristne tradisjon; det andre store temaet er sann storhet, og det tredje er om man denne søndagen også kombinerer med høsttakkefest og takken for grøden.

I de tre tekstene denne søndagen møter vi engler som er her for å gå foran, bevare og adlydes, for Guds navn er i engelen i 2 Mosebokteksten. I hebreerteksten settes det en klar forskjell mellom englene og Guds sønn, og i Matteus-teksten er engelen en beskytter for de minste. Engler er populære i vår samtidskultur på ulike måter og kan være både pedagogisk og viktig å kunne formidle om.

Det andre temaet er: Hva er godt lederskap, og hvordan tar vi vare på alle som tilhører fellesskapet vårt? Til alle tider har maktposisjoner vært et sted der en kan utøve makt i form av selvhevdelse på bekostning av andre. Jesus advarer sterkt mot dette og har isteden gitt oss en helt klar rollemodell for hva som er godt lederskap. Vi alle har mye å lære av dette, men særlig også vi som er kirkelige ledere, har et stort ansvar her. I denne teksten legges det vekt på grunnholdningen knyttet til lederskap. En leder skal se seg selv som en tjener for dem han er leder for, og man skal ikke favorisere; heller ikke har man rett til å trække på noen grupper i et fellesskap. Dersom vi kommer i en posisjon hvor man har mye makt, er det alltid en fristelse for oss mennesker å misbruke makt. Jesus setter fokus på at lederskap og posisjon ikke er noe man skal smykke seg med, men at med det kommer et stort ansvar for andre mennesker og et oppdrag som krever ydmykhet på egne vegne. Vi skal være tjenere, og når vi som ledere har ansvar for å ta beslutninger, skal vi lytte til våre medarbeidere og så ta den beslutning som er best på fellesskapets vegne. Det krever en konstant selvransakelse på egne vegne, der man må tørre å være ærlige på hvilke motiv en har, og om det samsvarer med det tjenersinn vår læremester gir oss. Å være ledere er ikke først og fremst å utøve makt, men å bære et ansvar for å lede medarbeidere og fellesskap i retning av det eller de

mål en har. Det handler om å verdsette hver enkelt medarbeider fra de minste bidrag til de mest ansvarsfulle, og at hver enkelt hånd i fellesskapet er nødvendig for at alle brikkene i puslespillet skal komme på plass og bilde bli helt. Det handler om kjærlighet til tjenesten og menneskene rundt oss, og om å lytte også til de minste blant oss – når vi er uenige, behandle hverandre med respekt og redelighet. Noen ganger kommer innvendingen at et slikt lederskap gjør oss bløthjertet og handlingslammet. Jesus var ingen av delene. Han hadde et stort hjerte, stort nok for en hel menneskehet, og han tok også det med seg inn i sitt lederskap. Det gjorde ham imidlertid ikke handlingslammet, tvert imot; med sitt tjenersinn handlet han i kjærlighet til oss mennesker og tok ansvar for oss alle. Jeg kjenner ingen sterkere eksempler på både kjærlighet, tjenersinn og handlekraft, og jeg tror vi både kan lære og la oss inspirere av dette. Sann storhet er en øvelse både i ydmyket og i å ta ansvar.

I forhold til at dagen også har høsttakkefesten som tematikk, er vi i Norge et fellesskap i verden med store ressurser lagt i våre hender å forvalte. Det krever også både ansvar og tjenersinn overfor resten av verden, og våre minste søsken. Hvordan forvalter vi som enkeltmennesker og fellesskap

de ressurser vi har? Hvordan forvalter vi den frihet det gir oss å ha store ressurser? I så måte utfordres vi også på de samme tingene som i møte med lederskap rent generelt. Denne tematikken trenger vi alltid å komme tilbake til og minne hverandre på i kirkelige fellesskap da det berører oss sterkt, og vi nok ofte velger å sitte på gjerdet eller i vår komfortable stoler, uten helt å handle eller å ta stilling. Kanskje er det en søndag for ikke bare å preke om dette, men også å gi menigheten mulighet til å handle i gudstjenesten, slik at vi ikke glemmer det på vei hjem igjen?

Sann storhet er utfordrende, men det er også svært livgivende. Jeg tror at om vi forsøker etter beste evne å jobbe etter disse idealene, får vi sunnere organismer og organisasjoner med et bedre blikk, store hjerter og, ikke minst, handlekraft. Vi har et unikt forbilde i Jesus og en Gud som gir oss løfter om at han går med oss, og vi kan hente visdom, kraft og inspirasjon.

La oss derfor denne søndagen frimodig preke i selvransakende ydmykhet om budbærere, sann storhet, takknemlighet og forvalteransvar!

HILDE BARSNES
SJØMANNSPREST I BERLIN
HILDE.BARSNES@GMAIL.COM

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>